УДК 338.43:339.137.2:637.1(477); JEL classification: Q18, Q13, Q17, L66, Q12
DOI: https://doi.org/10.36887/2415-8453-2026-3-16

Вдовенко Наталія Михайлівна[1],
д.е.н., професор кафедри економічної теорії

Алексеєва Катерина Андріївна[1],
д.е.н., доцент, доцент кафедри виробничого та інвестиційного менеджменту

Байдала Вікторія Володимирівна[1], д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки

Остапчук Анатолій Дмитрович[1], к.е.н., доцент, доцент кафедри адміністративного менеджменту та зовнішньоекономічної діяльності
[1]*Національний університет біоресурсів і природокористування України*

Vdovenko Nataliia[1], Doctor of Economic Sciences, Professor, Department of Economic Theory, https://orcid.org/0000-0003-0849-057X
Alekseieva Kateryna[1], Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Department of Production and Investment Management, https://orcid.org/0000-0003-1129-0771
Baidala Viktoriia[1], Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Economics, https://orcid.org/0000-0002-1532-2913
Ostapchuk Anatolii[1], PhD (Economics), Associate Professor, Department of Administrative Management and Foreign Economic Activity, https://orcid.org/0009-0000-8952-9848
[1]*National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine*

РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО РИНКУ В УМОВАХ ПРОДОВОЛЬЧИХ ВИКЛИКІВ У КОНТЕКСТІ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА УКРАЇНИ
REGULATION OF THE AGRICULTURAL MARKET AMID FOOD SECURITY CHALLENGES IN THE CONTEXT OF ENHANCING THE COMPETITIVENESS OF UKRAINE'S DAIRY CATTLE SECTOR

Вдовенко Н. М., Алексеєва К. А., Байдала В. В., Остапчук А. Д. Регулювання аграрного ринку в умовах продовольчих викликів у контексті підвищення конкурентоспроможності молочного скотарства України. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2026. Том 11. № 3. С. 91 – 96.

Vdovenko N., Alekseieva K., Baidala V., Ostapchuk A. Regulation of the agricultural market amid food security challenges in the context of enhancing the competitiveness of Ukraine's dairy cattle sector. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*. 2026. Volume 11. № 3. pp. 91 – 96.

У статті обґрунтовано напрями регулювання аграрного ринку в умовах продовольчих викликів задля підвищення конкурентоспроможності галузей національної економіки України. Розкрито особливості функціонування молочного скотарства як сегмента аграрного ринку, від стану якого залежать внутрішня пропозиція молока, завантаженість переробних потужностей і продовольче забезпечення населення. Проаналізовано сучасні тенденції розвитку галузі, пов'язані зі скороченням поголів'я, концентрацією товарного виробництва на підприємствах, технологічним оновленням і посиленням вимог до якості та безпечності молока в умовах євроінтеграції. Визначено відмінності між конкурентоспроможністю молочної продукції та молочного скотарства як галузі аграрного сектору. Виокремлено виробничо-технологічну, економічну та ринкову складові конкурентоспроможності, проведено ранжування критеріїв, що їх формують. Встановлено, що пріоритетними напрямами в контексті регулювання є посилання технологічної модернізації, зростання продуктивності тварин, зниження собівартості, підвищення ресурсоефективності, забезпечення якості продукції, розширення ринків збуту й активізація експортної діяльності. Доведено необхідність поєднання заходів державної підтримки та регуляторних інструментів для забезпечення продовольчої безпеки України та зміцнення конкурентних позицій молочного скотарства на ринку.
Ключові слова: *регулювання, аграрний ринок, продовольчі виклики, аграрний сектор, євроінтеграція, молочне скотарство, державна підтримка, галузь, конкурентоспроможність, експортний потенціал, попит, інструменти, цифровізація, продовольча безпека.*

The article substantiates directions for regulating the agricultural market amid food-related challenges to enhance the competitiveness of Ukraine's dairy cattle sector. The dairy cattle industry is an important component of the agricultural market, and its performance directly affects the stability of the domestic milk supply, the utilization of dairy processing capacity, the economic sustainability of agricultural producers, and national food security. The study examines the current trends in the development of dairy cattle farming in Ukraine, with particular attention to the decline in cattle numbers, changes in the composition of milk production by producer category, the increasing concentration of market-oriented production in agricultural enterprises, and the growing importance of technological modernization. The distinction between the competitiveness of dairy products and the competitiveness of dairy cattle farming as a branch of agricultural production is specified. The latter is interpreted through the ability of producers to ensure economically viable production, efficient use of available resources, technological development, compliance with milk quality and safety requirements, and stable market positioning. The production and technological, economic, and market components of competitiveness are identified, and the principal criteria that determine their formation are systematized. Particular emphasis is placed on animal productivity, technological modernization of farms, feed efficiency, production costs, resource efficiency, product quality, market access, and export opportunities. It is established that strengthening the competitive position of Ukrainian dairy cattle farming requires the coordinated application of regulatory instruments that simultaneously address production constraints, investment shortages, technological gaps, and changing market requirements. Priority areas include modernization of production facilities, improvement of animal productivity, reduction of unit production costs, more efficient use of material and energy resources, improvement of milk quality and safety, development of processing and marketing channels, and expansion of export opportunities. The necessity of combining state support with investment and credit instruments, incentives for technological renewal, and measures to adapt dairy production to European Union requirements is substantiated. Such an approach to agricultural market regulation will contribute to increasing the economic efficiency and investment attractiveness of dairy cattle farming, strengthening the market position of domestic producers, stabilizing the supply of high-quality milk for processing, and enhancing Ukraine's food security under current and long-term food-related challenges.
Keywords: *regulation, agricultural market, food-related challenges, agricultural sector, European integration, dairy cattle farming, state support, industry, competitiveness, export potential, demand, policy instruments, digitalization, food security.*

Вступ

Регулювання аграрного ринку нині набуває особливого значення у зв'язку з посиленням продовольчих викликів і необхідністю забезпечення прибуткового функціонування базових галузей сільського господарства. Зміна територіального розміщення аграрного виробництва, зростання вартості матеріально-технічних ресурсів, обмеженість інвестиційного забезпечення та посилення

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons CC-BY 4.0

© Вдовенко Наталія Михайлівна, Алексеєва Катерина Андріївна, Байдала Вікторія Володимирівна, Остапчук Анатолій Дмитрович, 2026

впливу ризиків господарської діяльності формують нові вимоги до застосування інструментів регулювання аграрного ринку. За таких обставин регулювання аграрного ринку має бути спрямоване не лише на підтримання поточних параметрів виробництва, а й на створення економічних передумов для його змін, а також на відновлення виробничого потенціалу. Особливого значення зазначені процеси набувають в умовах продовольчих викликів, коли результативність регулювання аграрного ринку безпосередньо пов'язана з намірами держави забезпечувати достатність внутрішньої пропозиції продовольства, доступність продукції для населення, економічну зацікавленість товаровиробників і стабільність функціонування продовольчих ланцюгів. Водночас сучасна модель регулювання має враховувати взаємозалежність виробничих, цінових, інвестиційних і ринкових процесів, оскільки підтримка окремих елементів аграрного виробництва без урахування умов реалізації продукції, витрат виробників і технологічного оновлення не забезпечує досягнення довгострокових економічних результатів.

Одним із сегментів аграрного ринку, у якому ці проблеми проявляються особливо гостро, є молочне скотарство. Його функціонування визначає обсяги пропозиції молока-сировини, завантаженість потужностей молокопереробних підприємств, параметри внутрішнього ринку молочної продукції та можливості забезпечення населення білковими продуктами харчування. Водночас тривалий період розвитку молочного скотарства України характеризується скороченням поголів'я корів, зміною ролі окремих категорій господарств у формуванні пропозиції молока та поступовою концентрацією товарного виробництва у сільськогосподарських підприємствах, здатних нині забезпечувати найвищий рівень технологізації та стандартизації виробничих процесів. Важливого значення при цьому набувають визначення та ранжування відповідних критеріїв за виробничо-технологічною, економічною і ринковою складовими, що дозволить встановити пріоритетні напрями регулювання впливу та обґрунтувати заходи, спрямовані на підвищення ефективності виробництва, зміцнення ринкових позицій товаровиробників.

У цьому контексті молочне скотарство доцільно розглядати як окремий напрям тваринництва та сегмент аграрного ринку, від стану якого залежать внутрішня пропозиція молока, розвиток переробної промисловості, а також доступність молочної продукції для населення. Коваленко О. В. та Бокій О. В. досліджують напрями продовольчого забезпечення населення в умовах повоєнного відновлення України, акцентуючи увагу на необхідності поєднання механізмів державного регулювання з відновленням внутрішнього виробництва та забезпеченням продовольчої безпеки [1]. Автори розглядають економічні процеси на продовольчому ринку крізь призму воєнних наслідків і подальшого відновлення, що створює методичне підґрунтя для дослідження окремих галузевих ринків, зокрема молочного. У «Молочній карті України–2025» узагальнено актуальні тенденції функціонування цього сектору в умовах воєнних втрат і трансформації територіального розміщення виробництва [2]. Важливим для обґрунтування чинників конкурентоспроможності молочного скотарства є дослідження Зєнтара В., Пєтшак М. та Малак-Равліковської А., присвячене розвитку польських молочних господарств після вступу Польщі до Європейського Союзу [3]. У 2004–2022 рр. виробництво молока в Польщі зросло на 60 %, а продуктивність корів – на 62 %, тоді як кількість молочних господарств скоротилася. Результати дослідження підтверджують пряму залежність конкурентоспроможності від продуктивності праці, масштабу виробництва, продуктивності земельних ресурсів і розміру поголів'я. [3]. У цьому контексті для молочного скотарства важливими є виробничі параметри, а також здатність суб'єктів господарювання відповідати європейським вимогам щодо безпечності, якості та організації виробництва [4]. Відтак підвищення конкурентоспроможності молочного скотарства слід пов'язувати з розвитком його технологічної бази відповідно до умов європейського ринку.

Питання державного регулювання продовольчого ринку в кризових умовах поглиблено у праці Бокій О. В. [5], де обґрунтовано необхідність застосування ефективних засобів державного регулювання та захисту продовольчого ринку в умовах запровадження воєнного стану. Дослідження показує, що кризові явища проявляються у зростанні цін, зниженні рівня продовольчої безпеки, а тому регулювання має бути спрямоване на підтримку виробництва та забезпечення стабільності ринкового середовища [5]. Окремий напрям досліджень пов'язаний із розвитком молочного сектору згідно до вимог ЄС. У матеріалах представлених В. Кустуровим, увагу зосереджено на розвитку молочного скотарства в умовах євроінтеграції та розширенні можливостей доступу українських виробників молочної продукції до ринку ЄС [6]. Це підтверджує, що конкурентоспроможність галузі дедалі більше залежить від відповідності виробництва вимогам безпечності й якості, належного ветеринарно-санітарного контролю та здатності працювати в умовах регульованого європейського ринку. Методичний контекст формування продовольчої системи розкрито у працях М. Сичевського, Л. Дейнеко, О. Кушніренко та Н. Вознесенської [7]. Автори досліджують взаємозв'язок моделей соціально-економічного розвитку та продовольчої системи [7]. Важливу інформаційну базу для оцінювання глобальних тенденцій функціонування аграрних ринків формують матеріали Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН [8]. Дані дозволяють здійснювати міжнародні зіставлення виробництва молока, поголів'я, продуктивності, продовольчого забезпечення та інших показників, що необхідно для визначення позицій України на світовому й європейському аграрному ринку в контексті обґрунтування напрямів регулювання. Споживчий компонент функціонування продовольчого ринку досліджено Коваленко О. В. та Ященко Л. О. [9]. В роботі обґрунтовано підходи до діагностики споживчого попиту на продовольчі товари із застосуванням сучасних інформаційних технологій. Для ринку молочної продукції цей аспект є визначальним, оскільки конкурентоспроможність формується не лише виробничою ефективністю, а й відповідністю товарної пропозиції платоспроможному попиту, ціновим очікуванням на ринку та споживчим характеристикам продукції [9]. Рябініна Н. О. розглядає пріоритетні напрями стимулювання розвитку аграрного сектору України через взаємодію держави, бізнесу та суспільства [10], наголошує на необхідності формування умов для активізації соціально-економічних процесів в аграрному секторі [10].

Аналіз наукових праць засвідчує наявність кількох напрямів дослідження, включаючи забезпечення продовольчої безпеки та захист продовольчого ринку [1; 5; 7], державне стимулювання розвитку галузі [10], оцінку рівня конкурентоспроможності молочного виробництва на ринку [2; 3], євроінтеграційну підтримку аграрного сектору [4; 6], а також дослідження споживчого попиту та ринкових параметрів продовольства [8; 9]. Водночас потребує подальшого наукового опрацювання взаємозв'язок між регулюванням аграрного ринку та конкурентоспроможністю молочного скотарства з одночасним урахуванням виробничо-технологічних, економічних і ринкових чинників.

Такий підхід дозволить розглядати конкурентоспроможність молочного скотарства не як відокремлений результат діяльності виробника, а як передумову стабільної внутрішньої пропозиції, економічної доступності молочної продукції та функціонування аграрного ринку в умовах продовольчих викликів.

Формулювання цілей статті

Метою статті є обґрунтування напрямів регулювання аграрного ринку в умовах продовольчих викликів на основі оцінювання взаємозв'язку виробничо-технологічних, економічних і ринкових чинників конкурентоспроможності молочного скотарства, а також визначення інструментів забезпечення стабільності внутрішньої пропозиції молочної продукції на ринку.

Виклад основного матеріалу дослідження

Євроінтеграційний курс України формує нові умови функціонування аграрного ринку та посилює потребу в розвитку молочного скотарства в умовах конкурентного середовища ЄС. Вказане передбачає підвищення якості молока-сировини, технологічне переоснащення господарств і застосування виробничих практик у відповідності з європейськими вимогами. Тому регулювання цього сегмента аграрного ринку має і надалі орієнтуватися на формування економічних умов, за яких виробники здатні не лише зберігати виробництво, а й підвищувати його ефективність. Поступове наближення національного аграрного сектору до умов функціонування внутрішнього ринку Європейського Союзу посилює вимоги до якості та безпечності продукції, простежуваності її походження, технологій виробництва й ефективності використання ресурсів. Це зумовлює необхідність удосконалення інструментів регулювання з орієнтацією на підтримку обсягів виробництва та формування здатності вітчизняних товаровиробників відповідати новим вимогам ринкового середовища. За таких умов конкурентоспроможність молочного скотарства набуває значення одного з результатів ефективного регулювання аграрного ринку. Її формування доцільно розглядати як взаємопов'язаний вплив виробничо-технологічної, економічної та ринкової складових. Розвиток молочного скотарства визначається не лише обсягами виробництва молока, а й рівнем його якості, собівартістю виробництва, продуктивністю тварин, технологічним рівнем виробництва.

Виробничо-технологічна складова визначається продуктивністю поголів'я, технологіями утримання і годівлі, якістю кормової бази та рівнем технічного забезпечення. Економічній характерні собівартість виробництва, прибутки, інвестиційна складова, ефективність використання ресурсів. Ринкова відображає якісні характеристики продукції, цінові позиції виробників, сталість каналів збуту та можливості реалізації продукції на внутрішньому та зовнішніх ринках.

Унікальність функціонування молочного скотарства проявляється в специфіці організаційно-економічних і технологічних процесів, пов'язаних із розведенням й утриманням великої рогатої худоби для виробництва молока, його первинною обробкою та реалізацією. При виборі інструментарію регулювання, доцільно відрізняти «конкурентоспроможність молочної продукції» від поняття «конкурентоспроможність молочного скотарства» як окремої галузі аграрного сектору економіки. Конкурентоспроможність молочної продукції визначається якістю молока, його безпечністю, вартістю, споживчими властивостями та відповідністю вимогам ринку. Тому конкурентоспроможність молочного скотарства є базовою категорією, яка відображає здатність підприємств галузі забезпечувати ефективне виробництво молока, утримувати та посилювати свої позиції на внутрішньому та зовнішньому ринках (табл. 1).

Результати проведеного дослідження засвідчили, що сучасні конкурентні характеристики молочного скотарства України значною мірою є наслідком тривалої еволюції процесів на галузевих ринках. За такого підходу важливим є простеження основних етапів еволюції українського молочного скотарства, які сформували сучасну модель функціонування цієї галузі в умовах регулювання аграрного ринку. Українське молочне скотарство пройшло унікальний шлях розвитку, що вплинуло на конкурентоспроможність галузі та продукції молочного скотарства України, а також на підходи до регулювання аграрного ринку в умовах продовольчих викликів.

Таблиця 1. Критерії формування конкурентоспроможності молочної продукції та молочного скотарства в системі регулювання аграрного ринку

Критерій	Конкурентоспроможність молочної продукції	Конкуренто-спроможність молочного скотарства	Напрям регулювання аграрного ринку
Об'єкт	Молоко та молочна продукція	Виробники молока та молочне скотарство	Умови виробництва, переробки та реалізації молочної продукції
Основні параметри	Якість, безпечність, ціна, споживчі властивості	Продуктивність, собівартість, прибутковість, ресурсне забезпечення	Цінова ситуація, доступність ресурсів, державна підтримка, ринкова інфраструктура, доступ до каналів збуту
Економічний результат	Формування попиту та ринкової позиції продукції	Прибутковість і можливість відтворення виробництва	Збалансування економічних інтересів виробників, переробників і споживачів
Джерело конкурентних переваг	Якість, безпечність, ціна, асортимент, споживча цінність	Продуктивність тварин, технологічність, ресурсоефективність, оптимізація витрат	Поєднання економічних, фінансових, організаційних та ринкових інструментів
Основний ризик в умовах продовольчих викликів	Зниження платоспроможного попиту, зростання ціни, погіршення доступності продукції	Зростання виробничих витрат, скорочення поголів'я, зниження прибутковості	Порушення ринкової рівноваги, скорочення внутрішньої пропозиції, посилення імпортозалежності
Показники	Ціна, обсяг реалізації, якість, частка вітчизняної продукції на ринку	Собівартість, продуктивність, рентабельність, поголів'я, обсяг виробництва	Співвідношення попиту і пропозиції, цінова динаміка, імпортозалежність, рівень самозабезпечення, доступність продовольства

Джерело: розроблено автором.

Після набуття Україною незалежності почалася криза в економіці загалом і, зокрема, у молочному скотарстві. Складний період переходу від планової до ринкової економіки ознаменувався різким скороченням поголів'я корів і виробництва молока після. Лише у 2000 р. формування пропозиції на цю продукцію на ринку стабілізувалося на нижчому рівні. Подальша інтенсифікація виробництва супроводжувалася зростанням продуктивності корів, хоча їхня кількість навіть скорочувалась. У другому десятилітті поточного століття сформувалося більш технологічно спеціалізоване виробництво, а продуктивність корів істотно зросла. У цих умовах втрати молочної промисловості впродовж 2022–2024 рр. сягнули 522 тис. тонн. В аспекті регіональної структури молочного виробництва відбулася його виражена регіональна концентрація, де виробництво молока зосередилося в Полтавській, Черкаській, Вінницькій, Київській та Чернігівській областях.

В той же час в умовах прискорення процесів євроінтеграції відбувся прогрес у сфері переробки продукції, здійснення контролю за її безпечністю та якістю, а також упровадження санітарних заходів. Також відбувалася індустріалізація молочної галузі. Зокрема, частка підприємств у виробництві молока збільшилася з 31,7 % у 2021 р. до 41,4 % у 2024 р., що є свідченням заміщення молока, яке виробляється на господарствах населення молоком, яке виробляється промисловими фермами. У 2024 р. частина молока, яке було прийнято підприємствами на переробку, було попередньо вироблено промисловими фермами та підприємствами. Даний факт має позитивне значення з огляду на пришвидшення євроінтеграційних процесів, адже сприяє зростанню конкурентоспроможності молочної сировини завдяки дотриманню вимог відповідності її стандартам якості. Незважаючи на ведення воєнних дій, відбулася модернізація молочних ферм під європейські стандарти, що дозволило Україні зберегти експортний потенціал молочної продукції, який у 2024 р. майже дорівнював показникам 2021 р., а вже в 2021 р. експортувалося 395 тис. тонн та 393 тис. тонн молочної сировини [2; 4; 6]

Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що молочне скотарство має особливу специфіку, яка сприяє підвищенню його конкурентоспроможності. Ця унікальність нині проявляється у відсутності сезонності виробництва: виробництво та реалізація продукції молочного скотарства стабільні протягом усього року, а попит є нееластичним і стабільним. Незалежно від економічної ситуації в країні, продукція молочного скотарства користується попитом, оскільки є продуктом першої необхідності, тобто на неї завжди існує прямий попит на ринку. При цьому існує непрямий попит, коли молоко використовують для переробки. За результатами аналітичного оцінювання виявлено, що конкурентоспроможність молочного скотарства формується під впливом комплексу взаємопов'язаних виробничо-технологічних, організаційно-економічних і ринкових характеристик. Висока продуктивність тварин є передумовою зростання обсягів виробництва, однак не завжди сприяє зростанню конкурентоспроможності, зокрема якщо не супроводжується ефективним використанням ресурсів, прийнятним рівнем витрат і прибутками від виробництва під час реалізації продукції на ринку.

У межах дослідження виокремлено три взаємопов'язані складові конкурентоспроможності молочного скотарства: виробничо-технологічну, економічну та ринкову. Виробничо-технологічна складова пов'язана з показниками продуктивності корів, генетичним потенціалом, вирощуванням тварин, кормами та технологічним рівнем виробництва. Економічна складова конкурентоспроможності включає показники собівартості готової продукції (молока), ціни цієї продукції, прибутку та рентабельності, окупності інвестицій і ефективності використання ресурсів. У той же час ринкова складова конкурентоспроможності визначається показниками обсягів реалізації продукції (молока), часткою підприємств у виробництві, обсягами експортної діяльності та експортним потенціалом, конкурентним становищем на внутрішньому ринку, а також можливостями забезпечити відповідність стандартам якості та безпечності в умовах євроінтеграції (рис. 1).

Для систематизації значущості критеріїв проведено ранжування кожної складової конкурентоспроможності молочного скотарства, визначивши попередньо ваги кожної складової конкурентоспроможності молочного скотарства України. Ваги коефіцієнтів критеріїв визначаємо на основі узагальнення наукових підходів до оцінювання конкурентоспроможності молочного скотарства, особливостей технологічно процесу молоковиробництва та значущості факторів для формування конкурентних переваг на ринку.

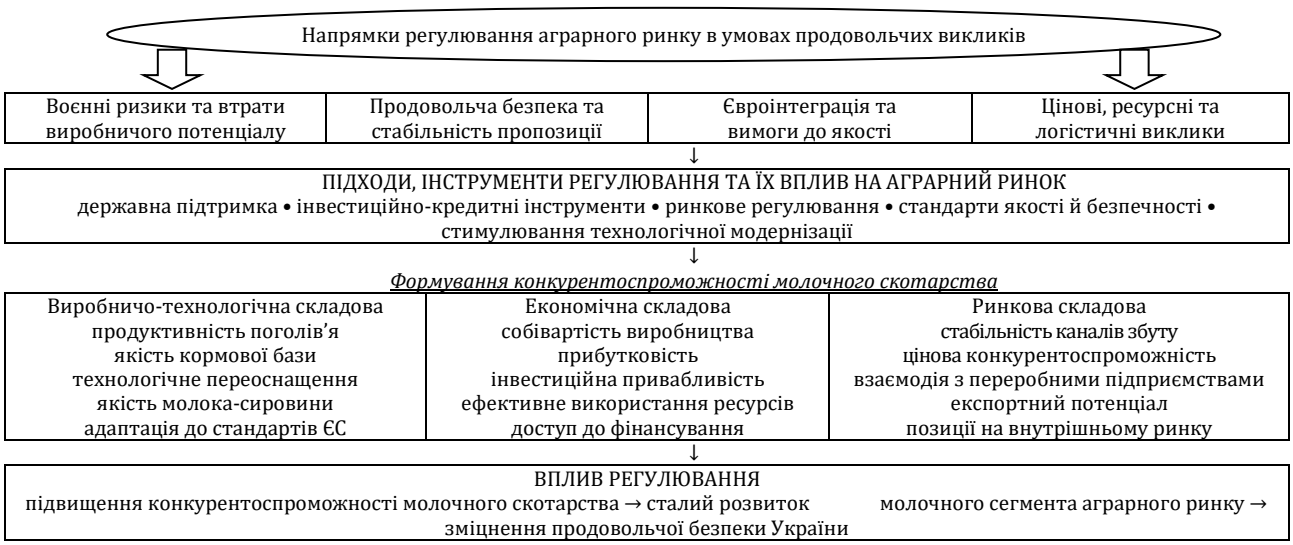

Рис. 1. Регулювання аграрного ринку в умовах продовольчих викликів у контексті підвищення конкурентоспроможності молочного скотарства. *Джерело: розроблено автором.*

При цьому сумарно ваги всіх коефіцієнтів дорівнюватимуть 1. Оцінюючи виробничо-технологічну складову, надамо продуктивності корів вагу 0,30, оскільки це є безпосереднім результатом виробничої діяльності, кормам і генетичному потенціалу та адаптивності тварин присвоїмо вагу за 0,20 кожним критерієм, а технологіям – 0,30 (рис. 2). Оцінюючи економічну складову, найбільшу вагу – 0,30 – надамо собівартості продукції, тому що підприємство може мати високу продуктивність, але втрачати конкурентні переваги через високу собівартість, також велику вагу надамо терміну окупності – 0,25, що пов'язано з прямим впливом на прийняття інвестиційного рішення.

Ресурсоефективність показує, як ефективно підприємство перетворює корми, працю, капітал та інші ресурси на продукцію, тому ми надамо їй вагу 0,15, тоді прибуток, ціна та рентабельність отримують по 0,10 (рис. 3).

Оцінюючи ринкову складову, найбільшу вагу надамо показникам якості і безпечності та експортної діяльності — по 0,25 балів, стабільності попиту та відповідності стандартам ЄС — по 0,20, а конкурентному становищу на внутрішньому ринку — 0,10 (рис. 4).

Проведена оцінка дає підстави зробити висновок, що визначені складові конкурентоспроможності впливають на конкурентоспроможність підприємств молочного скотарства одночасно та комплексно. Тому розвиток молочного скотарства не може бути забезпеченим за рахунок розвитку лише одного напрямку. Виробничо-технологічна складова створює первинні передумови конкурентоспроможності, зокрема, формуючи потенціал продуктивності тварин. Посилена увага до економічної складової конкурентоспроможності дає змогу реалізувати виробничо-технологічний потенціал, забезпечуючи економічну ефективність. При цьому завдяки реалізації ринкової складової з'являються можливості перетворення конкретних економічних результатів на конкурентні позиції на ринку. Тобто жодна зі складових не діє ізольовано, а всі вони взаємопов'язані між собою. У цьому зв'язку, конкретними напрямами підвищення конкурентоспроможності молочного скотарства України можуть бути технологічна модернізація та підвищення продуктивності корів, зниження собівартості та підвищення ресурсоефективності, а також підвищення якості та активізація експортної діяльності. Молочне скотарство України пройшло еволюційний шлях, коли за загального скорочення поголів'я корів відбулася інтенсифікація та цифровізація виробництва. Галузь підтримує інноваційні процеси, що визначають рівень інвестицій та позиціонуванням на аграрному ринку. При цьому активізація євроінтеграційних процесів одночасно створює як можливості, так і нові виклики для молочного скотарства. Загалом, прискорені темпи відтворення вимагають постійного створення та поширення інновацій на основі залучення як зовнішніх, так і внутрішніх інвестицій. Штучний інтелект став основою інноваційних процесів у молочному скотарстві. Датчики збирають інформацію, програмне забезпечення відстежує її, а штучний інтелект коригує умови в приміщенні або попереджає про потенційну проблему, передаючи цю інформацію на смартфон працівника. Всю цю інформацію можна зберігати та аналізувати, що стандартизує виробництво й підвищує продуктивність у галузі.

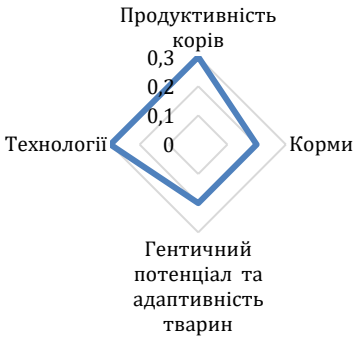

Рис. 2. Ранжування критеріїв виробничого-технологічної складової.
Джерело: розроблено автором.

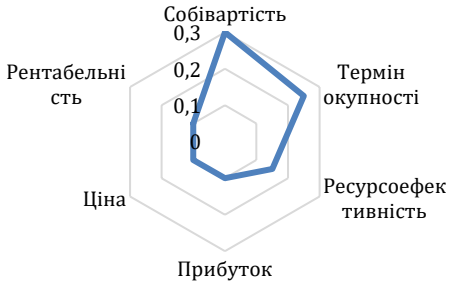

Рис. 3. Ранжування критеріїв економічної складової. *Джерело: розроблено автором.*

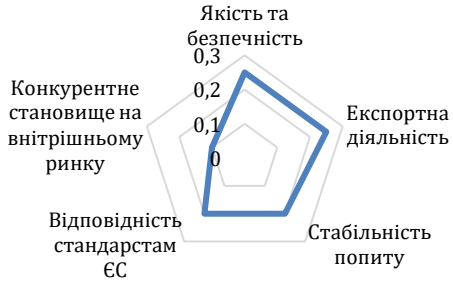

Рис. 4. Ранжування критеріїв ринкової складової. *Джерело: розроблено автором.*

Висновки та перспективи подальших розвідок

Таким чином, підвищення конкурентоспроможності молочного скотарства України потребує одночасного застосування перспективних інструментів регулювання з оцінкою їхнього впливу на економічні, ринкові та виробничо-технологічні чинники. Пріоритетного значення набуває технологічна модернізація, зниження собівартості, розширення ринків збуту продукції й пошук експортних можливостей. За таких умов регулювання аграрного ринку має бути орієнтоване на поєднання державної підтримки, інвестиційно-кредитних інструментів, стимулювання технологічного оновлення та розвитку виробництва, узгодженого з вимогами ЄС, що сприятиме стабільності внутрішньої пропозиції молочної продукції на аграрному ринку.

Література

1. Коваленко О., Бокій О. Стратегічні напрями продовольчого забезпечення населення в умовах повоєнного відновлення України. *Продовольчі ресурси*. 2023. Вип. 11 (21). С. 213–222. DOI: https://doi.org/10.31073/foodresources2023-21-21.
2. Молочна карта України–2025: здобутки попри втрати. Асоціація виробників молока. 2025. URL: https://milkua.info/uk/post/molocna-karta-ukraini-2025-zdobutki-popri-vtrati.
3. Ziętara W., Pietrzak M., Malak-Rawlikowska A. Polish dairy farm transformations and competitiveness 20 years after Poland accedes to the European Union. *Animals*. 2024. Vol. 14 (13), 2013. DOI: https://doi.org/10.3390/ani14132013.
4. Стратегічні орієнтири поглиблення торговельно-економічних відносин України з країнами Європейського Союзу в умовах набуття Україною офіційного статусу кандидата на вступ до ЄС: Переговорна позиція українського бізнесу / ДНДІ інформатизації та моделювання економіки, Центр розвитку ринкової економіки «CMD–Ukraine», Федерація роботодавців України. 2025. С. 55–58.
5. Бокій О. В. Проблеми державного регулювання та захисту продовольчого ринку в кризових умовах. *Продовольчі ресурси*. 2023. Вип. 11 (20). С. 174–184. DOI: https://doi.org/10.31073/foodresources2023-20-17.
6. Кустуров В. Розвиток молочного скотарства: стан та перспективи в умовах євроінтеграції: 58 українських виробників мають дозвіл на експорт молочної продукції до ЄС. Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів. 2024. URL: https://dpss.gov.ua/news/volodymyr-kusturov-pid-chas-forumu-rozvytok-molochnoho-skotarstva-stan-ta-perspektyvy-v-umovakh-ievrointehratsii-58-ukrainskykh-vyrobnykiv-maiut-dozvil-na-eksport-molochnoi-produktsii-do-ies.

7. Сичевський М., Дейнеко Л., Кушніренко О., Вознесенська Н. Сучасні моделі соціально-економічного прогресу і сталий розвиток продовольчої системи. *Продовольчі ресурси*. 2022. Вип. 10 (18). С. 193–206. DOI: https://doi.org/10.31073/foodresources2022-18-19.
8. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). URL: https://www.fao.org/home/en.
9. Коваленко О. В., Ященко Л. О. Діагностика споживчого попиту на ринку продовольчих товарів з використанням інтернет-технологій. *Продовольчі ресурси*. 2020. № 14. С. 241–249. DOI: https://doi.org/10.31073/foodresources2020-14-25.
10. Рябініна Н. О. Пріоритетні напрями стимулювання розвитку агропромислової сфери України. *Продовольчі ресурси*. 2024. Вип. 12 (22). С. 266–277. DOI: https://doi.org/10.31073/foodresources2024-22-26.

References

1. Kovalenko, O. & Bokii, O. (2023) Stratehichni napriamy prodovolchoho zabezpechennia naselennia v umovakh povoiennoho vidnovlennia Ukrainy [Strategic directions of food security for the population in conditions of post-war recovery of Ukraine], *Prodovolchi resursy*, issue 11 (21), pp. 213–222. https://doi.org/10.31073/foodresources2023-21-21.
2. Association of Milk Producers (2025) *Molochna karta Ukrainy–2025: zdobutky popri vtraty* [Dairy map of Ukraine–2025: Achievements despite losses]. Available at: https://milkua.info/uk/post/molocna-karta-ukraini-2025-zdobutki-popri-vtrati.
3. Ziętara, W., Pietrzak, M. & Malak-Rawlikowska, A. (2024) Polish dairy farm transformations and competitiveness 20 years after Poland's accession to the European Union, *Animals*, vol. 14, no. 13, art. 2013. https://doi.org/10.3390/ani14132013.
4. State Research Institute of Informatics and Economic Modelling, Center for Market Economy Development "CMD–Ukraine" & Federation of Employers of Ukraine (2025) *Stratehichni oriientyry pohlyblennia torhovelno-ekonomichnykh vidnosyn Ukrainy z krainamy Yevropeiskoho Soiuzu v umovakh nabuttia Ukrainoiu ofitsiinoho statusu kandydata na vstup do YeS: Perehovorna pozytsiia ukrainskoho biznesu* [Strategic guidelines for deepening trade and economic relations of Ukraine with EU countries under Ukraine's acquisition of official EU candidate status: Negotiating position of Ukrainian business], pp. 55–58.
5. Bokii, O. V. (2023) Problemy derzhavnoho rehuliuvannia ta zakhystu prodovolchoho rynku v kryzovykh umovakh [Problems of state regulation and protection of the food market in crisis conditions], *Prodovolchi resursy*, issue 11 (20), pp. 174–184. https://doi.org/10.31073/foodresources2023-20-17.
6. Kusturov, V. (2024) *Rozvytok molochnoho skotarstva: stan ta perspektyvy v umovakh yevrointehratsii: 58 ukrainskykh vyrobnykiv maiut dozvil na eksport molochnoi produktsii do YeS* [Development of dairy cattle breeding: Status and prospects under European integration: 58 Ukrainian producers have permission to export dairy products to the EU]. State Service of Ukraine on Food Safety and Consumer Protection. Available at: https://dpss.gov.ua/news/volodymyr-kusturov-pid-chas-forumu-rozvytok-molochnoho-skotarstva-stan-ta-perspektyvy-v-umovakh-ievrointehratsii-58-ukrainskykh-vyrobnykiv-maiut-dozvil-na-eksport-molochnoi-produktsii-do-ies.
7. Sychevskyi, M., Deineko, L., Kushnirenko, O. & Voznesenska, N. (2022) Suchasni modeli sotsialno-ekonomichnoho prohresu i stalyi rozvytok prodovolchoi systemy [Modern models of socio-economic progress and sustainable development of the food system], *Prodovolchi resursy*, issue 10 (18), pp. 193–206. https://doi.org/10.31073/foodresources2022-18-19.
8. Food and Agriculture Organization of the United Nations (n.d.) *FAO Home*. Available at: https://www.fao.org/home/en.
9. Kovalenko, O. V. & Yashchenko, L. O. (2020) Diahnostyka spozhyvchoho popytu na rynku prodovolchykh tovariv z vykorystanniam internet-tekhnolohii [Diagnostics of consumer demand in the food market using internet technologies], *Prodovolchi resursy*, no. 14, pp. 241–249. https://doi.org/10.31073/foodresources2020-14-25
10. Riabinina, N. O. (2024) Priorytetni napriamy stymuliuvannia rozvytku ahropromyslovoi sfery Ukrainy [Priority directions of stimulating the development of Ukraine's agro-industrial sector], *Prodovolchi resursy*, issue 12 (22), pp. 266–277. https://doi.org/10.31073/foodresources2024-22-26.

Стаття надійшла до редакції / Received 02.08.2026 **Прийнята до друку / Accepted 12.08.2026**
Опубліковано/ Published 04.09.2026